

OPINIA ORNITOLOGICZNA

w związku z planowaną termomodernizacją budynku

Zespołu Szkół w Sławsku

Sławsk, ul. Okólna 3

62-586 Rzgów

Wykonawca:

GRUS

Przemysław Kubacki

Branno 35

62-586 Rzgów

Opracował:

mgr inż. Przemysław Kubacki

Grudzień 2019

1. Wstęp

Wiele gatunków ptaków żyje w otoczeniu człowieka. Wróble, kawki czy jerzyki budują swe gniazda prawie wyłącznie w budynkach. Zajmują niewielkie szczeliny między cegłami, płytami, pod parapetami, rynnami czy rurami spustowymi, a także duże przestrzenie w stropodachach. Przeprowadzane remonty budynków, powodują spadek miejsc lęgowych dla ptaków, co wiąże się ze spadkiem liczebności populacji tych gatunków. Zdarza się, że podczas wykonywanych prac w okresie wiosennym czy letnim siedliska ptaków są zamurowywane, a młode skazywane są na śmierć głodową. Przeprowadzenie badań ornitologicznych pozwoli wykonać, bardzo potrzebne prace remontowe, zgodnie z prawem dotyczącym ochrony przyrody.

2. Cel i zakres opracowania

Stwierdzenie obecności lub braku ptaków na i w budynku Szkoły Podstawowej im. Kornela Makuszyńskiego w Sławsku, gmina Rzgów, powiat koniński, województwo wielkopolskie. Opinię sporządzono na podstawie obserwacji prowadzonych, na zlecenie Urzędu Gminy w Rzgowie. Obserwacje prowadzono po otrzymaniu zlecenia, poza sezonem lęgowym ptaków, na przełomie listopada i grudnia 2019 roku, w związku z planowanymi pracami termomodernizacyjnymi budynku i koniecznością dołączenia dokumentacji do wniosku o dofinansowanie prac termomodernizacyjnych. Niniejsza opinia poza wskazaniem gatunków, liczby ptaków, statusu a także umiejscowienia gniazd, zawiera także zalecenia dotyczące ochrony ptaków na danym obiekcie. Zalecenia te wynikają z wiedzy ornitologicznej oraz obowiązujących przepisów prawa.

3. Przepisy prawne chroniące ptaki w budynkach

1. Ustawa o ochronie zwierząt z dnia 21 sierpnia 1997 (Dz. U. 1997 nr 111, poz. 724 z późn. zm).
2. Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 (Dz. U. 2004 nr 92, poz. 880 z późn. zm).
3. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2016 poz. 2183).
4. Ustawa prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 (Dz. U. 1994 nr 89, poz. 414 z późn. zm.).
5. Ustawa z dnia z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88, poz. 553 z późn. zm.).
6. Ustawa o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie z dnia 13 kwietnia 2007 (Dz. U. 2007 nr 75, poz. 493 z późn. zm.).
7. Ustawa prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. 2001 nr 62, poz. 627).
8. Ustawa prawo łowieckie z dnia 13 października 1995 r. (Dz. U. 1995 nr 147, poz. 713 z późn. zm.).
9. Rozporządzeniem Ministra Środowiska, z dnia 11 marca 2005 roku, w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz. U. 2005 nr 48 poz. 459).

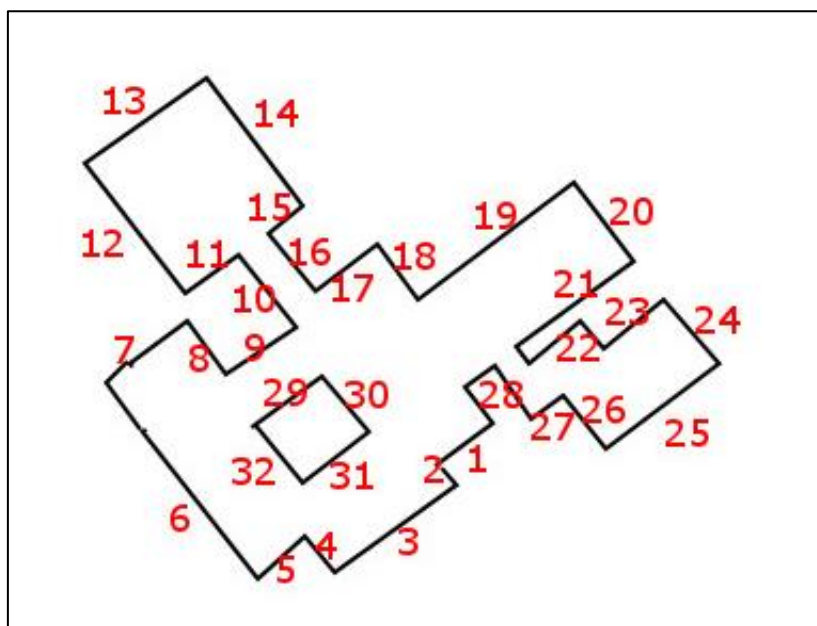
4. Metodyka prowadzonych badań

Opinię sporządzono na podstawie obserwacji poza sezonem lęgowym ptaków. Badania kontrolne przeprowadzono dnia 2 grudnia 2019 roku w okresie południowym. Podczas wykonywanych obserwacji określano gatunki gniazdujące w oraz na budynku, określono ich status oraz liczebność. Podczas badań zwrócono uwagę na to, czy budynek wykorzystywany jest jako miejsce gniazdowania ptaków oraz określono czy znajdują się potencjalne miejsca, które mogłyby zostać zajęte przez ptaki, ze szczególnym sprawdzeniem takich miejsc jak szczeliny pod parapetami okiennymi oraz w otoczeniu framug okien, pęknięcia ścian budynku,

a także szczeliny między rynnami i rurami spustowymi a ścianą. Wyniki obserwacji notowano w notatniku roboczym a następnie wykorzystano do sporządzenia dokumentacji.

5. Wyniki badań

Przedmiotem analizy jest budynek szkolny, dwupoziomowy, podpiwniczony, ze stropodachem, otynkowany. Bryła budynku złożona jest z kilku segmentów. Dla ułatwienia orientacji budynku każdą ze ścian oznaczono numerem porządkowym (Ryc.1). Budynek posiada otwory wentylacyjne stropodachu zabezpieczone stalową kratką wentylacyjną (foto.23).

Ryc.1. Schemat budynku szkoły.

W wyniku obserwacji nie stwierdzono gniazdowania ptaków pod rynnami i rurami spustowymi. Nie stwierdzono gniazdowania ptaków pod parapetami okiennymi i obróbkami blacharskimi, oraz we framugach okien. W wyniku obserwacji, przy wejściu do oddziału przedszkolnego stwierdzono siedlisko wróbla (*Passer domesticus*), pomiędzy elementami konstrukcji a ścianą (foto.17). Z otworu wystaje materiał budulcowy gniazda (foto.18). Ponadto zaobserwowano osobniki wróbla w sąsiadujących z budynkiem krzewach żywotnika. Budynek szkoły w Sławsku posiada także wewnętrzny podwórek otoczony murami szkoły, oznaczonymi na rycinie 1 numerami 29 do 32. W miejscu tym umieszczone są karmiki oraz poidelko dla ptaków. W wyniku prowadzonych obserwacji nie zaobserwowano obecności ptaków przy karmikach.

W warunkach polskich wróbel jest gatunkiem uzależnionym od miejsc gniazdowania w budynkach. W Polsce w zasadzie gnieździ się tylko w zamieszkanym przez człowieka osiedlach miejskich i wiejskich. Wróble nie odlatują z Polski na zimę i cały rok spędzają w niewielkiej odległości od miejsca gniazdowania. Miejsce na gniazdo w budynku wróbel zajmuje pod koniec zimy, zazwyczaj około lutego. Oznajmia, że miejsce to jest jego własnością, poprzez przesiadywanie obok i głośne ćwierkanie. Głównym miejscem gniazdowania wróbli są wszelkie szczeliny w elewacji, pod obróbkami blacharskimi, parapetami, dachem, za rurami spustowymi, rynnami, a także stropodachy. Wróble odbywają 2 lub 3 lęgi pomiędzy marcem a końcem sierpnia. Wróble są ziarnojadami, ale pisklęta karmią owadami. Populacja wróbla w Polsce wykazuje trend spadkowy.

Foto.1. Widok budynku od strony południowej, ściany 1,2,3; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.2. Widok ściany nr 4 i 5; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.3. Widok budynku od strony zachodniej, ściana nr 6; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.4. Widok budynku od strony północno-zachodniej, ściana nr 6,7; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.5. Widok ściany nr 8, 9; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.6. Ściana nr 9, 10; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.7. Ściana nr 11; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.8. Ściana nr 12; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.9. Widok ściany nr 13; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.10. Widok ściany nr 14; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.11. Widok na ścianę 15, 16, 17; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.12. Widok na ścianę 17 i 18; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.13. Widok na ścianę 19 i 20; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.14. Wejście do budynku od ulicy Okólnej, ściana nr 21, 22, 23; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.15. Widok na ścianę 24 i 25; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.16. Widok na ścianę 26; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.17. Wejście do oddziału przedszkolnego z zaznaczonym siedliskiem wróbla;
fot. Przemysław Kubacki.

Foto.18. Siedlisko wróbla wskazane na foto 17; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.19. Widok ściany nr 30; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.20. Widok ściany nr 31; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.21. Widok na ścianę nr 32; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.22. Widok na ścianę 33; fot. Przemysław Kubacki.

Foto.23. Stalowa kratka zabezpieczająca wszystkie otwory wentylacyjne stropodachu; fot. Przemysław Kubacki.

6. Zalecenia dla ochrony ptaków

Budynek planuje się poddać termomodernizacji. Ponieważ na opiniowanym budynku stwierdzono siedlisko wróbla, wszelkie prace termomodernizacyjne należy wykonać tak, by zminimalizować wpływ na populację ptaków. W celu zabezpieczenia siedlisk lęgowych można zastosować kilka wariantów rozwiązania. Wybór odpowiedniego wariantu pozostawia się inwestorowi.

Najlepszym dla ptaków rozwiązaniem jest pozostawienie dostępu do miejsc gniazdowania ptaków. Pozostawienie siedlisk lęgowych ptaków może nastąpić w przypadku odstąpienia od prac termomodernizacyjnych, lub w przypadku wykonania prac termomodernizacyjnych z pozostawieniem miejsc, w których stwierdzono gniazdowanie ptaków. W przypadku zastosowania drugiego wariantu prace termomodernizacyjne należy prowadzić pod nadzorem ornitologa. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, w stosunku do dziko występujących zwierząt, należących do gatunków objętych ochroną ścisłą lub częściową, w §6 ust. 3 wprowadza zakaz umyślnego płoszenia lub niepokojenia w miejscach noclegu, w okresie lęgowym w miejscach rozrodu lub wychowu młodych, lub w miejscach żerowania zgrupowań ptaków migrujących lub zimujących (Dz.U. 2016 poz. 2183). Zgodnie z załącznikiem 1 do Rozporządzenia, wróbel, gatunek ptaków, których siedlisko stwierdzono na obiekcie, objęty jest ścisłą ochroną gatunkową. W takim przypadku, jeżeli prace termomodernizacyjne będą prowadzone w okresie lęgowym, od marca do sierpnia, wówczas należy uzyskać zgodę Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska na odstąpienie od zakazu umyślnego płoszenia lub niepokojenia zwierząt objętych ochroną gatunkową. Organem ochrony środowiska właściwym w sprawach odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska, na mocy ustawy, z dnia 13 kwietnia 2007 roku o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz.U. 2007, nr 75, poz. 493, art.7 ust.1). Zgodę na odstąpienie od zakazu umyślnego płoszenia lub niepokojenia wydaje Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska zgodnie z art. 56 Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz.U. 2004, nr 92, poz. 880).

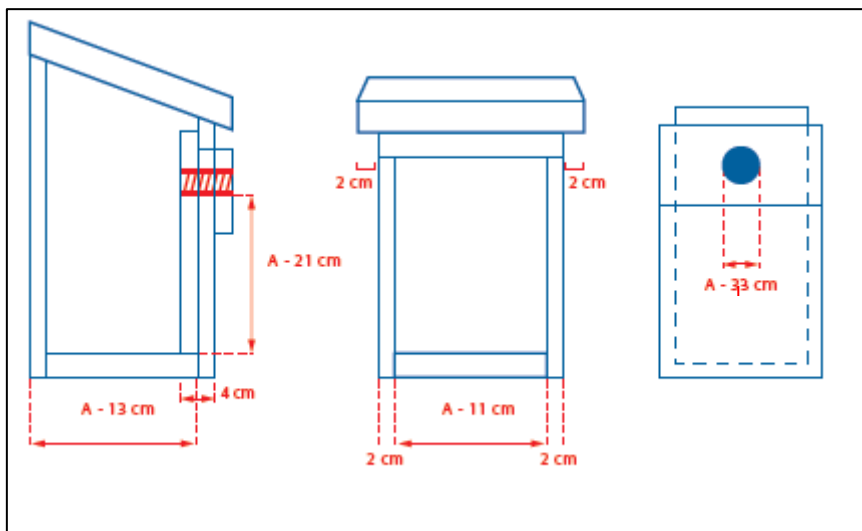
Kolejnym wariantem zabezpieczenia siedlisk lęgowych ptaków jest zniszczenie siedlisk lęgowych i przeprowadzenie kompensacji przyrodniczej poprzez zawieszenie budek lęgowych dla ptaków. Najpierw należy zabezpieczyć wszelkie szczeliny w ścianach budynku, które są miejscem lęgowym wróbla, a następnie przeprowadzić prace kompensacyjne, które należy zakończyć przed sezonem lęgowym, w przypadku wróbla do końca lutego. W przypadku, gdy prace termomodernizacyjne będą prowadzone poza okresem lęgowym gniazdujących ptaków, czyli od września do końca lutego, można odstąpić od zabezpieczania szczelin lęgowych, szczeliny zostaną zabezpieczone warstwą termoizolacji w trakcie wykonywania robót. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 grudnia 2016 roku w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2016 poz. 2183) w stosunku do dziko występujących gatunków zwierząt objętych ochroną ścisłą lub częściową zakazuje niszczenia ich siedlisk, ostoi i gniazd (§ 6 ust. 1, pkt 7, 8) oraz umyślnego płoszenia i niepokojenia (§ 6, ust. 3). Rozporządzenie to wskazuje również w § 10 sposób ochrony gatunków dziko występujących zwierząt poprzez wykonywanie zabiegów ochronnych utrzymujących właściwy stan populacji lub siedlisk zwierząt poprzez dostosowanie terminów i sposobów wykonywania prac budowlanych remontowych i innych tak, aby zminimalizować ich wpływ na zwierzęta i ich siedliska (§ 10 pkt.4, lit h). Ustawa prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 roku (Dz. U. 1994, nr 89, poz. 414 z późn. zm.) nakazuje dbałość o środowisko przyrodnicze w trakcie prowadzenia prac budowlanych. Zakaz usuwania gniazd, o którym mowa w rozporządzeniu w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt § 6 ust. 1 pkt 8, nie dotyczy usuwania od dnia 16 października do końca lutego gniazd z budek dla ptaków i ssaków oraz gniazd ptasich z obiektów budowlanych lub terenów zieleni, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne (§9, pkt 1 i 2). Nie możemy niszczyć i przenosić gniazd oraz jaj, a także umyślnie płoszyć i niepokoić gatunków ptaków wymienionych w załączniku nr 1 do Rozporządzenia. Wyjątkiem jest okres od 16 października do końca lutego, kiedy ze względów bezpieczeństwa bądź sanitarnych możemy gniazda usuwać. Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. 2004 nr 92, poz. 880 ze zm.) art. 131 mówi, że kto wbrew przepisom zabija zwierzęta lub siedliska zwierząt, albo bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom narusza zakazy obowiązujące w stosunku do zwierząt objętych ochroną gatunkową podlega karze aresztu albo grzywny.

Ustawa Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz. U. 1997 nr 88, poz. 553 ze zm.) w rozdziale XXII „Przestępstwa przeciwko środowisku” w art. 181 mówi, że kto powoduje zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Kto niezależnie od miejsca czynu niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta pozostające pod ochroną gatunkową powodując istotną szkodę podlega karze ograniczenia lub pozbawienia wolności do lat dwóch. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

Na mocy ustawy, z dnia 13 kwietnia 2007 roku o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz.U. 2007, nr 75, poz. 493), organem ochrony środowiska właściwym w sprawach odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska (art.7 ust.1). Zgodę na odstąpienie od zakazu niszczenia siedlisk lęgowych i gniazd ptaków objętych ochroną gatunkową wydaje Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska zgodnie z art. 56 Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz.U. 2004, nr 92, poz. 880). Po uzyskaniu zgody RDOŚ na zniszczenie siedlisk lęgowych ptaków można przystąpić do likwidowania miejsc, w których gniazdują ptaki. Zabezpieczenie tych miejsc może być prowadzone w terminie określonym w drodze decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, poza sezonem lęgowym. Szczeliny najlepiej zabezpieczyć warstwą zaprawy. Nie zaleca się stosowania pianki montażowej, gdyż może zostać ona wydziobana przez ptaki. Po przeprowadzeniu prac kompensacyjnych należy zwrócić uwagę, by, w przypadku montażu skrzynek na budynku, po ustawieniu rusztowań, nie zasłaniać siatką ochronną skrzynek oraz obszaru pod nimi do minimum 3 m tak, by umożliwić ptakom swobodny dostęp do siedlisk lęgowych. W przypadku prowadzenia prac termomodernizacyjnych w okresie lęgowym, prace remontowe należy zaplanować tak, by na ścianie, na której będą budki lęgowe, rusztowania były ustawione poza okresem lęgowym, od września do lutego, a prace prowadzić najlepiej pod

nadzorem ornitologa. Ustawa prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 (Dz. U. 1994, nr 89, poz. 414) nakazuje dbałość o środowisko przyrodnicze w trakcie prowadzenia prac budowlanych. Art. 22 ust 1 pkt.1 mówi o tym, że do podstawowych obowiązków kierownika budowy należy zabezpieczenie elementów środowiska przyrodniczego na terenie budowy.

W wyniku kontroli ornitologicznej stwierdzono 1 siedlisko wróbla (*Passer domesticus*). W związku z likwidacją siedliska lęgowego należy przeprowadzić kompensację w środowisku poprzez zawieszenie skrzynek lęgowych rekompensujących utracone siedliska lęgowe. Uwzględniając zmienność sezonową, ponieważ w danym roku liczba par lęgowych, które zajęły miejsca lęgowe może być mniejsza, niż ma to zwykle miejsce, ze względu na naturalne fluktuacje, liczbę zajętych siedlisk mnożymy przez 1,5. W związku z powyższym otrzymamy 2 budki lęgowe dla wróbla, rekompensujące utracone siedlisko lęgowe ptaków. Skrzynki lęgowe należy wieszać na budynku, jak najbliżej miejsca dotychczasowego gniazdowania, najlepiej z wystawą północną oraz wschodnią, ze względu na możliwy niekorzystny mikroklimat w budkach na ścianie południowej i zachodniej, unikając, ze względów bezpieczeństwa, miejsc nad oknami i chodnikami. Należy pamiętać o tym, że prace kompensacyjne należy zakończyć przed sezonem lęgowym. W przypadku wróbla do końca lutego. Budki lęgowe dla wróbla wieszamy pojedynczo, na wysokości minimum 3 m, a odległość między skrzynkami powinna wynosić minimum 4 m. Taki sposób zabezpieczenia siedlisk lęgowych oraz przeprowadzenia kompensacji przyrodniczej pozwoli na wykonanie prac termomodernizacyjnych w dowolnym terminie. Budki lęgowe dla wróbla należy wykonać zgodnie z wytycznymi podanymi na rycinie 2 oraz w tabeli 1. Budki lęgowe można zakupić lub wykonać samemu z tarcicy sosnowej o grubości 2 cm. Dno budki musi być wpuszczone w ściany boczne budki i przybite przez ściany, a nie nabite od dołu. Na otwór wlotowy nie może przypadać łączenie desek (szczelina). Łączenie poszczególnych elementów konstrukcyjnych budki lęgowej gwoździć pierścieniowymi bądź skrętnymi lub wkrętami do drewna w sposób zapewniający szczelność budki (wkręty i gwoździe nierdzewne). Zabezpieczenie górnej części daszku budki lęgowej preparatem impregnującym (preparat ekologiczny). Pozostałe elementy budki bez impregnacji. Budka powinna być tak skonstruowana, aby możliwe było jej czyszczenie (jedna ze ścian musi być ruchoma, nie może być to dno budki). Skrzynki na budynku można powiesić przed ociepleniem, a po położeniu warstwy termoizolacyjnej otynkować na kolor elewacji. Skrzynki lęgowe należy czyścić minimum raz na 2 lata, między 16 października a końcem lutego, w celu pozbycia się ze skrzynki uciążliwych pasożytów.

Ryc.2. Schemat skrzynki typu A dla wróbla. Źródło: Biblioteka Towarzystwa Przyrodniczego „Bocian” (<http://www.bocian.org.pl/biblioteka/ulotki>).

Tabela 1. Wymiary skrzynki typu A dla wróbli.

Wymiary skrzynki typu A (dla wróbli)	
Wewnętrzny wymiar dna	11 x 11 cm
Głębokość od wlotu do dna (od wewnątrz)	21 cm
Średnica otworu wlotowego	3,3 cm
Grubość przedniej ścianki (z podwójnej deski)	4 cm

Opisane działania powinny przynieść efekty możliwie długotrwałe. Przy okazji czyszczenia skrzynek należy naprawić ewentualne uszkodzenia skrzynek, a jeśli to konieczne wymienić je na nowe. Inwestor odpowiada za skutki powodowanych szkód w środowisku przez 30 lat (art.4 pkt. 1 Ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie, Dz. U. 2007, nr 75, poz. 493), można więc przyjąć, że przynajmniej przez taki czas należałoby zapewnić funkcjonalność zastosowanych rozwiązań.

Ponieważ z biegiem lat na skutek użytkowania budynku oraz naturalnych zmian następujących w środowisku mogą powstać kolejne miejsca stanowiące siedlisko lęgowe ptaków, w przypadku nie przeprowadzenia prac termomodernizacyjnych w roku następującym po roku sporządzenia niniejszej dokumentacji zaleca się sporządzenie kolejnej dokumentacji w roku przeprowadzenia planowanych prac remontowych lub w roku poprzedzającym te prace.